

تبیین کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان در صنعت گردشگری (با تأکید بر ایجاد کسب‌وکار)

اسماعیل قادری^۱، مهدی کروی^۲، سید مجتبی محمودزاده^۳، احمد منصوری^۴

DOI:10.22034/jtd.2023.357172.2662

چکیده

پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه نظری نشان می‌دهد کارآفرینی اجتماعی گردشگری، به‌عنوان رویکردی نوآورانه، راهکاری برای فراهم کردن زمینه کارآفرینی در صنعت گردشگری برای توان‌یابان (افراد معلول) شناخته شده است، اما در حوزه عمل الگوهای مختلفی برای تحقق این امر به کار گرفته شده که کمتر توفیق یافته‌اند. هدف اصلی این پژوهش تبیین کارآفرینی اجتماعی براساس تحلیل و تفسیر پژوهش‌های پیشین به‌منظور دستیابی به الگویی برای کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار توان‌یابان است. این پژوهش از نوع اکتشافی و کاربردی است. به‌منظور گردآوری و تلفیق پژوهش‌های پیشین از روش فراترکیب استفاده شد و تعداد ۳۵۲ مقاله استخراج شد. پس از ارزیابی مقالات، تعداد ۵۸ مقاله به‌عنوان جامعه آماری پژوهش انتخاب شدند که به‌صورت نظام‌مند با نرم‌افزار مکس کیودی‌ای تحلیل و کدگذاری شدند. نتایج پژوهش نشان داد که مفاهیم موجود در زمینه کارآفرینی اجتماعی را می‌توان در قالب الگویی با سه مقوله فردی، بین‌فردی و محیطی و زیرمقوله‌های نگرشی، شخصیتی، اجتماعی، روحیه کارآفرینی، اقتصادی، اجتماعی، قانونی، آموزش و پژوهش، خودمختاری، شایستگی، توسعه شخصی و ساختاری تبیین کرد. این مؤلفه‌ها با تعامل یکدیگر می‌توانند زمینه کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان در صنعت گردشگری و ایجاد کسب‌وکار را فراهم کنند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۵

واژه‌های کلیدی:

کارآفرینی اجتماعی، فعالیت‌های کارآفرینانه، توان‌یابان، کسب‌وکار در صنعت گردشگری، فراترکیب

مقدمه

بررسی ادبیات پژوهشی در زمینه کارآفرینی معلولان نشان می‌دهد عوامل زیادی به‌عنوان عوامل مشوق و بازدارنده در این زمینه نقش دارند (Caldwell et al., 2016; Rastgar et al., 2018; Ortiz García et al., 2021; Olaz Capitán, 2021)، ولی پژوهش‌های کمی به سایر ابعاد از جمله نوآوری، ویژگی‌ها و انگیزه‌های کارآفرین پرداخته‌اند (Mirzamohammadi et al., 2019; Vafaei et al., 2020; Klangboonkrong et al., 2020; Baines, 2022; Sarker, 2020). توجه به بُعد نوآوری کارآفرینی تعهد بیشتر سازمان‌های بین‌المللی

در بحران‌های جهانی اخیر، محدود بودن فرصت‌های اشتغال، گرایش توان‌یابان به کارآفرینی را بیشتر کرده است. ولی این نیاز کمتر مورد توجه دولت‌ها و نهادها قرار گرفته است، درحالی‌که این موضوع از محوری‌ترین اقدامات حمایتی برای اشتغال و مشارکت اجتماعی محسوب می‌شود و عدم توجه به آن مشکلات زیادی برای این افراد، خانواده و جامعه به وجود می‌آورد (Martin & Honig, 2020; Makizadeh, 2021; Azizzadeh, 2021).

۱. دانشیار، گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۲. استاد، گروه رشته مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. استادیار، گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۴. دانشجوی دکتری مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول). Ahmad_mansouri@atu.ac.ir

تبیین مؤلفه‌های کارآفرینی بر مبنای این عوامل و تعیین ارتباط بین آن‌ها امکان ارائه الگویی برای کارآفرینی در گردشگری را فراهم می‌کند (Klangboonkrong & Baines, 2022; Day & Mody, 2017; Tajzadeh et al., 2013).

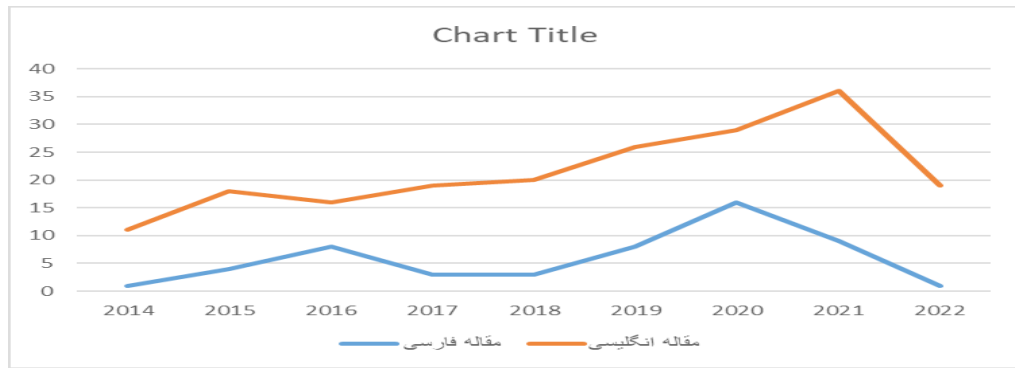
پژوهش پیش‌رو از دو بُعد مختلف می‌تواند موجب توسعه دانش شود. در بُعد اول، این پژوهش به موضوع کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان در صنعت گردشگری پرداخته است، در حالی که در پژوهش‌های پیشین در ایران کمتر به این موضوع توجه شده است (Saebi et al., 2018; Tajzadeh et al., 2013; Karubi et al., 2021). در بُعد دوم، این پژوهش با ارائه الگویی مبتنی بر پیوند نظریه و عمل با تأکید بر ایجاد کسب‌وکار در گردشگری، درصدد است اطلاعات مفیدی در خصوص چگونگی حمایت از این افراد برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای گردشگری به نهادهای حاکمیتی و سازمان‌های مردم‌نهاد ارائه دهد (Basouli et al., 2019; Happ & Bolla, 2022; Hsieh et al., 2019; Miller & Le Breton-Miller, 2017).

مروری بر ادبیات موضوع

برای مرور ادبیات در زمینه کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان، از تکنیک علم‌سنجی به‌عنوان مکمل فراترکیب استفاده شده است. تحلیل‌های علم‌سنجی تفسیرهای کمی تحولات هستند که برای پیشرفت علم ضروری هستند و آن را پشتیبانی می‌کنند (Hamdipour & Saadatirad, 2017; Akbari et al., 2016; Fallah, 2019; Day & Mody, 2017; García-Jurado et al., 2021; Contreras-Barraza et al., 2021; Hafiar et al., 2021). برای این منظور، واژه‌های کلیدی از طریق پایگاه‌های استنادی اسکوپوس، ساینس دایرکت، و ایلی، جست‌وجو شدند و تعداد ۲۵۰۰ مقاله شناسایی و، با غربالگری، تعداد ۲۳۲ مقاله خارجی و ۱۲۰ مقاله داخلی برای تحلیل انتخاب شدند. به استناد ۲۵۰۰ مقاله به‌صورت عام و تعداد ۳۵۲ مقاله به‌صورت خاص، این پژوهش اعتبار بالایی دارد. مقالات انتخاب‌شده براساس سال نشر مقالات فارسی و انگلیسی و تعداد فراوانی مقاله در بازه زمانی پژوهش در نمودار ۱ نشان داده شده است.

به مسئولیت اجتماعی شامل اشتغال و رفاه برای این افراد را به همراه خواهد داشت (Grilo & Moreira, 2020; Babaei Fishani & Abbasi, 2022). کشورهای متعددی برای رسیدن به این اهداف سیاست‌های تشویقی و حمایتی در نظر گرفته‌اند (Terziev et al., 2022; Tisma et al., 2020). در ایران، وجود موانع نگرشی، مدیریتی و محدودیت‌های محیطی موجب از دست رفتن فرصت‌ها شده است (Bagheri & Abbariki, 2017; Ebrahimi et al., 2018; Vakil, 2020; Nourpour et al., 2019; Alroaia, 2019). از این‌رو، ارائه الگویی از کارآفرینی که بتواند ابعاد مختلف را شناسایی و بین آن‌ها پیوند برقرار کند و راهکاری اجرایی ارائه دهد ضروری است (Millan Jimenez & García Escribano, 2019; Kalalian Moghadam et al., 2020; Miller & Le Breton-Miller, 2017). دیدگاه‌ها به کارآفرینی اجتماعی متفاوت است، ولی نقطه مشترک پژوهش‌ها حاکی از آن است که اهمیت کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان در کسب‌وکار به‌طور عام و در گردشگری به‌طور خاص کمتر مورد توجه بوده، در حالی که این فرایند در مقایسه با اشکال دیگر کارآفرینی می‌تواند راهکار مناسبی برای توانمندسازی ارائه دهد. همچنین، این فرایند از طریق فعالیت گردشگری در خلق راه‌حل‌های نوآورانه به توان‌یابان کمک می‌کند تا با رفتار کارآفرینانه به کسب‌وکار بپردازند (Norstedt & Germundsson, 2023; Mulyaningsih, 2021; Hernandez & Perez, 2019; Karpisheh, 2019).

بررسی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بیشتر سیاست‌ها در حوزه نظری به عواملی مانند ویژگی‌های کارآفرین و موانع ساختاری و محیطی در گرایش به کارآفرینی پرداخته‌اند و به جنبه رفتاری و عملی کمتر اشاره شده است. این پژوهش برای پیوند بین سیاست و عمل درصدد است، با تحلیل یافته‌های پیشین، مدلی مفهومی و یکپارچه برای کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان در گردشگری از بُعد فردی، بین‌فردی، محیطی با تکیه بر نوآوری اجتماعی ارائه دهد (Widoyoko et al., 2018; Karbalaie Esmail et al., 2020a). جمع‌بندی ادبیات نشان می‌دهد، از بین عوامل مختلف، سه عامل (فردی، بین‌فردی و محیطی) بیشترین تأکید را بر گرایش و اقدام به کارآفرینی دارند.

نمودار ۱: فراوانی تعداد مقالات براساس بازه زمانی

اجتماعی است که براساس نظریه‌های مختلف در دو دسته محتوایی و فرایندی بررسی شده‌اند. دسته اول مدل‌های محتوایی هستند که با دیدگاه روان‌شناختی و مدل فرایندی براساس دیدگاه رفتاری به فعالیت‌های کارآفرینانه و محیط کارآفرینی تبیین شده‌اند. این مدل‌ها خود به دو دسته رویدادی و چندبعدی تقسیم می‌شوند. در مدل رویدادی، تمام فرایند کارآفرینی به وسیله فرد انجام می‌شود. مدل فرایندی پیچیده‌تر است و عوامل زیادی را شامل می‌شود. با توجه به اینکه امروزه پژوهشگران جوهره کارآفرینی را شناسایی فرصت، نوآوری و ایجاد فعالیت‌های کارآفرینانه برای ایجاد ارزش اجتماعی می‌دانند (Anvari et al., 2020)، می‌توان استنباط کرد که توافقی جمعی برای مفهوم کارآفرینی اجتماعی به‌عنوان یک فرایند برای رفع محدودیت‌ها وجود دارد (Mitra & Brg, 2018) که کارآفرینان به‌عنوان عاملان تغییرات اجتماعی در بستر محیط طبیعی می‌آوانند آن را مفهوم‌سازی کنند (Basouli et al., 2019; García- et al., 2019; Moradi et al., 2021; Jurado et al., 2021).

اگر کارآفرینی اجتماعی را فرایند نوآوری اجتماعی برای غلبه بر محدودیت‌ها (Grilo & Moreira, 2022) و کم توانی را محدودیت توانایی انجام فعالیت‌های اجتماعی تعریف کنیم، توان‌یاب فردی است که می‌تواند از پیوند محدودیت و فرصت توانایی‌های خود را افزایش دهد. بر این اساس، کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان فرایندی است که با انگیزه و قصد شروع می‌شود و به رفتار کارآفرینانه تبدیل می‌شود و پیامد آن راهکار مناسبی برای رفع چالش‌ها در دنیای کسب‌وکار به‌طور عام و در صنعت گردشگری به‌طور خاص ارائه می‌دهد. این فرایند از طریق فعالیت‌های گردشگری در خلق راه‌حل‌های نوآورانه به توان‌یابان کمک می‌کند و از طریق رفتار کارآفرینانه به کارآفرینی اجتماعی در

پژوهش‌ها نشان می‌دهند، اگرچه در گذشته کارآفرینی توان‌یابان با دیدگاه فیزیکی و توان‌بخشی مورد توجه بوده، امروزه به دلیل ناکارآمدی سیاست‌ها در حوزه رفاه اجتماعی و عدم‌شناخت فرصت‌های محیطی به‌عنوان رویکردی کارآفرینانه مورد توجه جامعه جهانی قرار گرفته است و بر نقش نظری - عملی کارآفرینی در توسعه فراگیر و تسهیل ایجاد کسب‌وکار و مشارکت این افراد در جامعه پافشاری می‌شود (Millan Jimenez & García Escribano, 2019; Renko et al., 2016; Karimi Hesari, 2020).

مطالعات نشان می‌دهد کارآفرینی مقوله‌ای چندبعدی با انواع متنوعی از نظریه‌ها و مدل‌ها است و عوامل زیادی شامل عوامل فردی، روان‌شناختی و عوامل زمینه‌ای در تبیین آن دخالت دارند و پیامدهای آن در سه حوزه فردی، بین فردی و محیطی نمود می‌یابد. تحلیل مطالعات کارآفرینی توان‌یابان حاکی از آن است که محدودیت‌ها در یک بُعد به‌تنهایی مانعی برای کارآفرینی ایجاد نمی‌کند (Makizadeh & Azzizadeh, 2021; Mota et al., 2020; Csillag et al., 2019; Saebi et al., 2018).

رویکردهای مختلفی در گرایش افراد به کارآفرینی وجود دارد. یکی از این رویکردها مدل‌های قصد مبتنی بر ویژگی‌های روان‌شناختی است. قصد کارآفرینانه نگرشی مبتنی بر رفتار است که براساس آن فرد می‌خواهد کارآفرین شود. درحقیقت، باور آگاهانه فردی است که می‌خواهد کسب‌وکاری جدید را راه‌اندازی کند. پژوهشگران زیادی بر نقش قصد تأکید کرده‌اند (Hendijani Fard & Hejazi, 2018; Bagheri et al., 2015).

مبنای نظری پژوهش بیانگر این است که کارآفرینی اجتماعی شامل دو مفهوم کارآفرینی و

مهم‌ترین مؤلفه‌های محیطی گرایش به کارآفرینی اجتماعی چه هستند؟

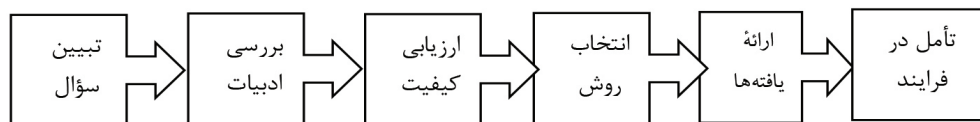
روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف در ردیف پژوهش‌های بنیادین و کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها و تحلیل در گروه پژوهش‌های کیفی و روش گردآوری داده‌ها از نوع اسنادی - فراترکیب است. جامعه آماری شامل مقالات منتشرشده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی در محدوده زمانی ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۲ است و جست‌وجو براساس کلیدواژه‌های تعریف‌شده تا رسیدن به اشباع نظری انجام شده است. نمونه‌گیری، جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از فراترکیب براساس فرایند نظام‌مند انجام شده است و برای اجرای آن از روش اروین و همکاران (2011) با کمک نرم‌افزار مکس کیودی‌ای ۲۰۲۰ استفاده شده است. روایی پژوهش بر مبنای روایی نظریه‌ای و مبتنی بر مطالعات گسترده میدانی و نظر خبرگان تعیین شد و سنجش پایایی به وسیله آزمون کاپای کوهن انجام شد. برای بررسی اعتبار تحلیل، پس از مرحله کدگذاری، نتایج به پژوهشگران مقالات ارائه شدند و نظرهای تکمیلی آن‌ها نیز دریافت و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها با استفاده از نرم‌افزار انجام شد.

صنعت گردشگری پردازند (Basouli et al., 2019; Foo et al., 2020).

براساس مدل سه‌شاخگی، پژوهش حاضر، با پاسخ‌گویی به سؤالات پژوهش در چهارچوب سه مقوله فردی، اجتماعی و کارآفرینی و تبیین روابط و تعامل آن‌ها، یکی از راهکارهای مؤثر ایجاد فرصت و زمینه گرایش معلولان به کارآفرینی اجتماعی را فراهم می‌کند تا، با استفاده از تنوع فعالیت کارآفرینانه در گردشگری، فرصت خلق ارزش‌های جدید را شناسایی و از آن بهره‌برداری کند و مسیر غلبه بر محدودیت را برای افراد توان‌یاب هموارتر کند (Day & Mody, 2017; Karimi Hesari et al., 2020). همچنین، این پژوهش با پاسخ به سؤالات پژوهش می‌تواند الگویی برای کارآفرینی اجتماعی ارائه دهد (Heshmatifar et al., 2021; Dastyar & Mohammadi, 2015; Roy, R., & Das, 2019; Happ & Bolla, 2022; Mulyaningsih, 2021). براساس مبانی نظری مطرح‌شده، سؤالات پژوهش به صورت زیر ارائه شد.

مهم‌ترین مؤلفه‌های فردی گرایش توان‌یابان به کارآفرینی اجتماعی چه هستند؟
مهم‌ترین مؤلفه‌های بین‌فردی گرایش به کارآفرینی اجتماعی چه هستند؟

نمودار ۲: فرایند اجرای فراترکیب (Erwin et al., 2011)

سؤال پژوهش و بررسی نظام‌مند متون مبتنی بر اشباع نظری از طریق موتورهای جست‌وجو در پایگاه‌های داده قابل‌استناد مطابق جدول ۱ انجام شد.

جدول ۱: چهارچوب کلی تبیین سؤال پژوهش

پارامترها	سؤالات پژوهش	پاسخ‌ها
چه چیزی؟	موضوع مورد مطالعه پژوهش	مؤلفه‌های کارآفرینی توان‌یابان
چه زمانی؟	جامعه آماری در بازه زمانی پژوهش	پایگاه‌های داده ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۲
چه روشی؟	روش کیفی فراترکیب	روش شش مرحله‌ای اروین و همکاران

فراترکیب استفاده شد، در بررسی اولیه، از کل ۲۵۰۰ مقاله جست‌وجوشده، تعداد ۳۵۲ مقاله شامل ۲۳۲ مقاله فارسی و ۱۲۰ مقاله انگلیسی به‌عنوان مقالات برای تحلیل انتخاب شدند و سپس با روش ارزیابی

برای تکمیل فرایند جست‌وجو و تحت پوشش قرار دادن تمامی منابع به‌منظور دستیابی به اعتبار علمی، از نرم‌افزار ویس و یور^۱ به‌عنوان مکمل

1. VOSviewer

ضروری^۱ تعداد ۱۸۸ مقاله به دلیل عدم همخوانی با عنوان پژوهش، تعداد ۶۲ مقاله براساس بررسی چکیده و تعداد ۴۴ مقاله براساس بررسی محتوای مقالات و غیرمرتبط بودن از چرخه تحلیل خارج شدند و در نهایت تعداد ۵۸ مقاله شامل ۲۶ مقاله داخلی و ۳۲ مقاله خارجی برای کدگذاری انتخاب شدند. کدگذاری مقالات با نرم‌افزار و در سه سطح کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام و در انتها کدهای استخراج شده در مرحله قبل با کمک قابلیت‌های نرم‌افزار واکاوی شد (جدول ۲).

جدول ۲: نحوه کدگذاری و استخراج مفاهیم

مرحله اول	کدگذاری باز	یافتن ۹۶۹ کد اولیه و تبدیل آن به ۱۱۵ مفهوم
مرحله دوم	محوری	اختصاص ۱۱۵ مفهوم به ۱۲ زیرمقوله و ۳ مقوله کلی
سوم	انتخابی	تبیین مقوله محوری و تعیین روابط بین ابعاد (کدهای انتخابی)

پس از تحلیل یافته‌های کدگذاری شده به وسیله قابلیت‌های نرم‌افزار، در قالب مقوله‌های جدید طبقه‌بندی و چهارچوبی از ارتباط بین مقوله‌ها و مؤلفه‌های کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان در گردشگری تبیین شد (Meftahi et al., 2019).

جدول ۳: جدول توافقی عملیات ضریب کاپای کوهن

توافقات مشاهده شده			خبره ۲		مجموع
			موافقت	عدم موافقت	
خبره ۱	موافقت	تعداد	۸۵	۵	۹۰
		مورد انتظار	۷/۰۵	۱۹/۵	۹۰/۰
	عدم موافقت	تعداد	۵	۲۰	۲۵
		مورد انتظار	۱۹/۵	۵.۵	۲۵
مجموع		تعداد	۹۰	۲۵	۱۱۵
		مورد انتظار	۹۰/۰	۲۵/۰	۱۱۵/۰
نتایج نهایی آزمون			خطای استاندارد	تقریب	اهمیت تقریبی
توافق اندازه‌گیری	کاپا	۰/۷۴۴	۰/۱۷۱	۳/۵۷۰	۰/۰۰۰
موارد معتبر		۱۱۵			

از فرایند کدگذاری و تحلیل مقالات انتخاب شده، یافته‌ها به صورت مجموعه‌ای از مفاهیم (کدها) و مؤلفه‌های فردی، بین فردی و عوامل محیطی شناسایی و مطابق جدول ۴ تبیین شدند.

یافته‌ها شامل ۳ مقوله اصلی و ۱۲ زیرمقوله با تعدادی کدهای معنایی هستند که از ادبیات پژوهش و کدگذاری تبیین یافته است و با توجه به نتایج نهایی آزمون کاپا به تأیید خبرگان رسیده است.

کیفیت توسط ابزار ارزیابی حیاتی و نظر خبرگان و کیفیت کدهای استخراج شده از طریق نرم‌افزار و شاخص کاپای کوهن ارزیابی شد. جدول ۳ نتایج را نشان می‌دهد که ضریب کاپا برای پژوهش حاضر ۰/۷۴۴ در سطح معناداری ۰/۰۰۰ محاسبه شد که معناداری آن تأیید شد.

یافته‌های پژوهش

با توجه به سؤالات پژوهش و نتایج به دست آمده

جدول ۴: تبیین مؤلفه‌های کارآفرینی اجتماعی

مفاهیم (کدها)	زیرمقوله‌ها (کدگذاری محوری)	مقوله‌ها کد انتخابی	
(۹ کد)	نگرشی و انگیزشی	فردی	مقوله محوری
(۱۴ کد)	شخصیتی (ویژگی‌های روان‌شناختی)		
(۱۳ کد)	مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی	بین‌فردی	
(۱۴ کد)	روحیه کارآفرینی و مشارکت		
(۱۱ کد)	اقتصادی و مالی		
(۸ کد)	اجتماعی و فرهنگی		
(۷ کد)	سیاسی و قانونی		
(۵ کد)	آموزش، پژوهش و فناوری		
(۶ کد)	انعطاف‌پذیری و خودمختاری	عوامل محیطی کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار	
(۱۰ کد)	شایستگی و پرهیز از تبعیض		
(۱۰ کد)	توسعه شخصی و توانمندسازی		
(۸ کد)	ساختار صنعت و کسب‌وکار		

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عوامل فردی شامل جنبه‌های نگرشی و انگیزشی و جنبه‌های شخصیتی به‌عنوان عوامل پیش‌برنده یا بازدارنده در قصدکارآفرینانه و کارآفرینی اجتماعی مؤثر هستند. تحلیل یافته‌ها، در بُعد جنبه‌های شخصیتی، ویژگی‌های توان‌یاب را توصیف می‌کند. ویژگی‌های نگرشی و انگیزشی به خودشناسی و ظرفیت کارآفرینی مربوط می‌شود که در تعامل با عوامل بین‌فردی و محیطی می‌تواند در سایر جنبه‌های زندگی فرد تأثیرگذار باشند. از این‌رو، تقویت و توانمندسازی عوامل فردی مانند انگیزه فردی مثبت و رشد ویژگی‌های شخصیتی در تعامل با عوامل حمایتی می‌تواند انگیزه و مهارت افراد در گرایش به کارآفرینی اجتماعی را افزایش دهند. یافته‌های پژوهش‌ها مؤید این نتایج هستند (Bagheri et al., 2015; Hendijani Fard & Hejazi, 2018; Caldwell et al., 2016; Dhar et al., 2022).

۱- مقوله محوری در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش تبیین شد، یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که مؤلفه‌ها فردی، بین‌فردی و محیطی به‌عنوان عوامل پیش‌برنده یا بازدارنده گرایش به کارآفرینی عمل می‌کنند. یافته‌های کلانگ‌بونکرانگ و بینز (2022) با بررسی نظام‌مند ۵۲ مقاله مرتبط با ناتوانی و فرصت کارآفرینی تا ۲۰۲۰ تأییدکننده یافته‌های پژوهش است (Klangboonkrong & Baines, 2022). همچنین، یافته‌های پژوهش رابطه بین عوامل فردی، بین‌فردی و محیطی برای کارآفرینی اجتماعی را نشان می‌دهد. یافته‌های این پژوهش را مطالعات گارسیا جورادو و همکاران (2021) با مرور نظام‌مند و فراتحلیل ۹۳ مقاله و نورستد و جرموندسون (2023) با بررسی ۱۶ مقاله و حشمتی‌فر (2021) ۱۵۵ مقاله تأیید کردند.

۲- مؤلفه‌های فردی کارآفرینی شامل زیرمقوله‌های نگرشی و انگیزشی با ۹ کد معنایی و شخصیتی با ۱۴ کد معنایی مطابق جدول ۵ تبیین شدند.

جدول ۵: مؤلفه‌های فردی

مفاهیم (کدهای معنایی)			مؤلفه‌های فردی
۷. نیاز به حامی ۸. توانایی ادراک ۹. توانایی خلاقیت	۴. توانایی یادگیری ۵. انگیزه کارآفرینی ۶. اعتقادات و باورها	۱. محدودیت جسمی، روحی ۲. خودآگاهی، خودباوری ۳. اخلاقیات، نوع‌دوستی	نگرشی و انگیزشی
۱۱. نظم و انضباط ۱۲. اعتمادبه‌نفس ۱۳. ریسک‌پذیری ۱۴. خوش‌بینی	۶. روحیه انتقادپذیری ۷. روحیه کارآفرینانه ۸. انگیزه نوآوری ۹. تحمل ابهام ۱۰. مشارکت اجتماعی	۱. شایستگی ۲. خودمختاری و استقلال ۳. ارتباطات شخصی ۴. سخت‌کوشی و پشتکار ۵. توفیق‌طلبی و مسئولیت‌پذیری	شخصیتی (ویژگی‌های روان‌شناختی)

(al., 2018; Hsieh et al., 2019).

۳- مؤلفه‌های بین‌فردی شامل زیرمقوله‌های مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی با ۱۴ کد معنایی و روحیه کارآفرینی با ۱۳ کد معنایی مطابق جدول ۶ تبیین شدند.

تحلیل یافته‌های پژوهش‌های انجام‌شده نشان داد ویژگی‌های بین‌فردی با دو مقوله مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی و روحیه کارآفرینی به توان‌یابان کمک می‌کند با دیگران تعامل داشته باشند و گرایش به کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار را افزایش دهند و با محدودیت‌ها غلبه کنند (Tajzadeh et al., 2021; Karbalaee Esmail et al., 2020b; Hernandez & Perez, 2019; Norstedt & Germundsson, 2023).

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان استنباط کرد که عوامل فردی در تعامل با عوامل بین‌فردی و محیطی می‌توانند در سایر جنبه‌های زندگی فرد تأثیرگذار باشند. از این رو، تقویت و توانمندسازی عوامل فردی در تعامل با عوامل حمایتی می‌تواند انگیزه و مهارت افراد در گرایش به کارآفرینی اجتماعی را افزایش دهند. یافته‌های وفایی و همکاران (2020)، ابراهیمی‌نژاد و همکاران (2018)، انوری و همکاران (2020) با موضوع ارتباط ویژگی‌های فردی و رفتاری با کارآفرینی معلولان و همچنین یافته‌های انوری (2020) و ویدویوکا و همکاران (2018)، میلر و لو برتون-میلر (2017) با موضوع ارتباط ویژگی‌های شخصیتی با قابلیت‌های کارآفرینی معلولان تأییدکننده یافته‌ها هستند (Vafaei, 2020; Miller & Le Breton-Miller, 2017; Widoyoko et

جدول ۶: مؤلفه‌های بین‌فردی

مفاهیم (کدهای معنایی)			بین‌فردی
۱۱. نیاز به پیوندجویی ۱۲. نیاز به قدرت و امنیت ۱۳. همدلی و درک اجتماعی ۱۴. نیاز حمایت (خانواده و جامعه)	۶. مهارت‌های ارتباطی ۷. خود کارآمدی ۸. انعطاف‌پذیری ۹. نیاز به پیشرفت ۱۰. منابع اطلاعاتی	۱. دسترسی به منابع مالی و غیرمالی ۲. خوش‌بینی و تعهد اجتماعی ۳. مهارت اجتماعی و جامعه‌پذیری ۴. سازگاری با هنجارهای اجتماعی ۵. مشارکت در فعالیت‌های کارآفرینانه	مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی
۹. مهارت ایده‌پردازی ۱۰. مهارت اعتمادسازی ۱۱. مهارت تجاری‌سازی ۱۲. مهارت خودارزیابی	۵. خلاق و نوآور ۶. مدیریت منابع ۷. الهام‌بخشی ۸. مهارت مذاکره	۱. شناسایی و بهره‌برداری از فرصت ۲. مهارت سازگاری با هنجار اجتماعی ۳. مهارت فعالیت‌های کارآفرینانه ۴. مهارت کار گروهی و شبکه‌سازی	مؤلفه‌های روحیه کارآفرینی

می‌دهد و موجب افزایش شایستگی‌های کارآفرینی می‌شود. پژوهش‌های انجام‌شده در کشورهای مختلف یافته‌های پژوهش را تأیید می‌کند (Ortiz García & Olaz Capitán, 2021; Csillag et al., 2019; Terziev et al., 2020; Tisma et al., 2022; Bagheri & Abbariki, 2017).

مؤلفه‌های غیراقتصادی کارآفرینی شامل عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و قانونی، آموزش و پژوهش و فناوری و زیرمؤلفه - به‌عنوان عوامل ظرفیت‌ساز و بستر ساز محیطی در تعامل با مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری - شایستگی‌های نگرشی، خودکارآمدی، توسعه شخصی و توانمندسازی زمینه حمایت‌نگرشی، انگیزشی و اقدام کارآفرینانه اجتماعی برای ایجاد کسب‌وکار را فراهم می‌کنند (Karbalaei Esmaeil et al., 2020a; Bagheri et al., 2015; Millan Jimenez & García Escribano, 2019; Martin & Honig, 2020).

روحیه کارآفرینی و مهارت‌های کارآفرینانه به دلیل تمایل به غلبه بر موانع اجتماعی و تمایل به ارضای نیاز روان‌شناختی می‌تواند در گرایش به کارآفرینی نقش داشته باشد. مطالعه هرناندز و پرز (2019)، کالدول و همکاران (2016) با بررسی انگیزه‌های کارآفرینی معلولان در ایجاد کسب‌وکار تأییدکننده یافته‌های این پژوهش است. (Tajzadeh et al., 2013; Karimi Hesari, 2020; Caldwell et al., 2016; Hernandez & Perez, 2019).

۴- عوامل محیطی شامل ۸ مؤلفه و ۶۵ زیرمؤلفه مطابق جدول ۸ تبیین شدند. این عوامل به‌عنوان مؤلفه‌های بین‌فردی شناسایی شدند.

تحلیل یافته‌ها رابطه کارآفرینی و عوامل محیطی از جنبه‌های مختلف را نشان می‌دهد. ظرفیت‌سازی محیطی موجب توانمندسازی و مشارکت می‌شود و محدودیت‌های ناشی از عوامل محیطی را کاهش

جدول ۲: مؤلفه‌های محیطی

مفاهیم (کدهای معنایی)	مؤلفه محیطی
درآمدزایی، حمایت مالی، حمایت‌های معنوی، تجاری‌سازی، بازگشت سرمایه، تسهیلات، معافیت‌های مالیاتی، رشد ارزش سهام و نام تجاری، سرمایه‌گذاری و مشارکت‌پذیری، مدیریت ریسک، استقلال اقتصادی	اقتصادی و مالی
نهادسازی و مشارکت بخش خصوصی، ایجاد و گسترش مراکز پشتیبانی، ایجاد و توسعه مراکز مشاوره‌ای، توسعه زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی، سرمایه اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه‌های ارتباطی، جشنواره‌های کارآفرینی	اجتماعی و فرهنگی
قوانین معلولان، دسترسی به اطلاعات تجاری، سیاست‌های حمایتی و تشویقی، قوانین مالیاتی، سیاست‌های پولی و مالی، تسهیل فضای کسب‌وکار، سیاست‌های پارانه‌ای	سیاسی و قانونی
ایجاد مراکز آموزش فنی و مهارت‌آموزی، تربیت و پرورش کارآفرین، ایجاد پایگاه‌های داده خدمات کارآفرینی، ایجاد مراکز پژوهشی، ایجاد بستر فناوری	آموزش، پژوهش و فناوری
دسترس‌پذیری و مناسب‌سازی، آموزش و اطلاع‌رسانی، تقویت فرهنگ کارآمدی، ابزارهای فناوری، دسترسی به نظام جامع رفاهی و سلامت، ایجاد فرصت‌های محیطی	انعطاف‌پذیری و خودمختاری
شایستگی فرصت، فردی، بین‌فردی، ادراکی و یادگیری، رهبری، تعهد، خودکفایی و پرهیز از تبعیض، مدیریت کسب‌وکار، مدیریت ارتباط و مذاکره، مدیریت تعارض	شایستگی و پرهیز از تبعیض
آموزش، کارآموزی، مهارت‌های فردی، مهارت اجتماعی و شغلی، تقویت خودآگاهی و خودکارآمدی، توان‌بخشی، انگیزه موفقیت، ارتقای آگاهی، خودارزیابی، خودکنترلی	توسعه شخصی توانایی
اصلاح ساختار صنعت، سازوکارهای بازار کار، فرایندهای ارائه خدمات گردشگری، سیستم‌های حمایت اقتصادی و اجتماعی، فرایند اخذ مجوزهای کسب‌وکار، بهبود کسب‌وکارهای شبکه‌ای، تقویت کسب‌وکارهای نوپا و خانوادگی، شناسایی و بهره‌برداری فرصت	ساختار صنعت و کسب‌وکار

دارد و عامل حمایت‌کننده بر شکل‌گیری قصد کارآفرینانه و توانمندسازی کارآفرینان توسط دولت و نهادها است (Caldwell et al., 2019; Norstedt & &).

بین کارآفرینی اجتماعی و خودمختاری، شایستگی و پرهیز از تبعیض و توسعه شخصی به‌عنوان مؤلفه‌های کارآفرینی اجتماعی رابطه مستقیم وجود

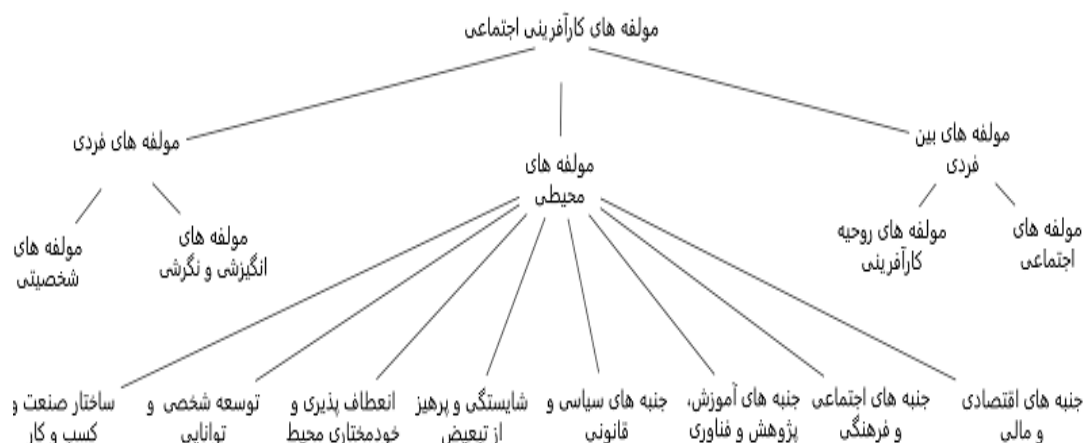
بنابراین، هدف اصلی پژوهش تبیین عوامل کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان و ارتباط میان آن‌ها برای دستیابی به الگویی برای گرایش به کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار است. بدین منظور، برای گردآوری و تلفیق و تجمیع تفاسیر پژوهش‌های پیشین از روش فراترکیب، تعداد ۳۵۲ مقاله استخراج و پس از ارزیابی تعداد ۵۸ مقاله به‌عنوان جامعه آماری پژوهش انتخاب شد که به‌صورت نظام‌مند با نرم‌افزار مکس کیودی‌ای تحلیل و کدگذاری شد. نتایج پژوهش نشان داد که مفاهیم موجود در زمینه کارآفرینی اجتماعی را می‌توان در قالب الگویی با سه مقوله فردی، بین‌فردی و محیطی و زیرمقوله‌های آن تبیین کرد. این عوامل با یکدیگر در تعامل و به کارآفرینی منجر می‌شوند. عوامل فردی و بین‌فردی، تحت تأثیر نگرش کارآفرینانه، موجب افزایش روحیه کارآفرینی و توانمندسازی رفتارهای کارآفرینانه (Karoubi et al., 2019; Roy & Das, 2021) می‌شوند، در تعامل با مؤلفه‌های حمایت‌کننده محیطی شامل مؤلفه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، درک کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان را افزایش می‌دهند و موجب راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوآورانه در صنعت گردشگری می‌شوند. پیامد این پژوهش، علاوه بر دستیابی به الگویی مفهومی که نقش کارآفرینان در زمینه توانمندسازی و مشارکت فراگیر توان‌یابان در جامعه را فراهم می‌سازد، زمینه مفهوم‌سازی و نظریه‌پردازی برای پژوهشگران این حوزه را با توجه به شکاف موجود در تئوری و عمل برای کمک به توانمندسازی معلولان جامعه مهیا می‌کند. این پژوهش برای تحقق این هدف طرح کارآفرینی توان‌یابان در صنایع دستی را دنبال می‌کند و در آینده در نظر دارد طرح اجرای عملی نیازهای خاص کسب‌وکار اجتماعی درخصوص توان‌یابان را با رویکرد مشارکتی در همه فعالیت‌های گردشگری تهیه کند.

نقطه قوت این پژوهش ادامه مطالعات علم‌سنجی کارآفرینی در کشورهای گوناگون و تحلیل‌های استنادی پژوهش‌های پیشین است. به این معنی که نتایج این پژوهش می‌تواند شکاف‌های دانشی و کاربردی را برای پژوهش‌های آینده شفاف‌تر بیان کند. همچنین، با توجه به اینکه پژوهش از روش علم‌سنجی و استفاده از پایگاه‌های علمی و موتورهای جست‌وجو و با دو زبان فارسی و انگلیسی استفاده کرده، دارای محدودیت‌هایی است و در نتیجه ممکن است بتوان از نتایج پژوهش‌های مرتبط بیشتری نیز استفاده کرد.

(Germundsson, 2023). شایستگی و توسعه شخصی ویژگی‌های روان‌شناختی و جامعه‌پذیری را ترکیب می‌کند و مهارت و توانمندی تمایل به کارآفرینی و راه‌اندازی کسب‌وکار را افزایش می‌دهد. عوامل ساختار کسب‌وکار، عوامل آموزش و پژوهش در کنار عوامل سیاسی و نهادی و قانونی در ایجاد و توسعه کارآفرینی اجتماعی نقش مهمی دارند (Tam et al., 2021; Ortiz & García & Olaz Capitán, 2021).

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش با بررسی ادبیات و یافته‌های پیشین در سه حوزه کارآفرینی، افراد دارای معلولیت و گردشگری، مؤلفه‌های کارآفرینی اجتماعی توان‌یابان برای ایجاد کسب‌وکارهای گردشگری را در قالب الگویی کاربردی تبیین کرد. این الگو می‌تواند پیوند بین تئوری و عمل را که کمتر مورد توجه دولت‌ها و نهادهای اجتماعی قرار گرفته و یکی از محوری‌ترین زمینه‌ها و اقدامات سیاستی برای حمایت از اشتغال، توانمندسازی و مشارکت اجتماعی محسوب می‌شود برقرار کند. همچنین، به این افراد، خانواده و جامعه در نگرش، گرایش به کارآفرینی توان‌یابان برای ایجاد کسب‌وکار کمک کند (Makizadeh & Azizzadeh, 2021; Martin & Honig, 2020; Mulyaningsih, 2021). مطالعات این پژوهش حاکی از آن است که در حال حاضر دولت‌ها و نهادهای عمومی در حال توسعه راهبردهایی از طریق ایجاد و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به نفع اشتغال و کارآفرینی افراد دارای معلولیت هستند. بخشی از این راهبردها مبتنی بر موضوعاتی مانند تأمین مالی، آموزش کسب‌وکار یا انگیزه‌ها و مشوق‌های حمایتی به‌عنوان محیط حامی هستند، اما از مواردی که مستقیماً با درونی‌ترین و ذهنی‌ترین بخش فرد ارتباط دارند غفلت می‌شود. همچنین، پژوهش‌ها نشان می‌دهند این حوزه دارای پتانسیل زیادی برای فعالیت‌های کارآفرینانه توان‌یابان در گردشگری است. مطالعات نشان می‌دهد کارآفرینی اجتماعی گردشگری فرایندی است که می‌تواند راهکار مناسبی برای رفع چالش‌ها در دنیای کسب‌وکار به‌طور عام و در صنعت گردشگری به‌طور خاص ارائه دهد. این فرایند از طریق فعالیت‌های گردشگری در خلق راه‌حل‌های نوآورانه به توان‌یابان با توجه به قابلیت‌هایشان کمک می‌کند تا از طریق رفتار کارآفرینانه به کارآفرینی پردازند (Caldwell et al., 2016; Day & Mody, 2017).

نمودار ۳: الگوی مقوله بندی مؤلفه ها خروجی نرم افزار مکس کیودی ای

معلولیت و جامعه، ۳۲(۱)، ۲۴-۱۰. <https://doi.org/10.1080/09687599.2016.1268524>

باقری، افسانه، تقوی، فاطمه و آراستی، زهرا (۱۳۹۴). شناسایی شایستگی های کارآفرینانه با تأکید بر معلولان جسمی - حرکتی. توسعه کارآفرینی، ۸(۲۹)، ۴۹۲-۴۷۳. <https://doi.org/10.22059/jed.2015.57646>

تاجزاده، ابولفضل، ضرغام، حمید و اسفندیار، کوروش (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر تمایل به کارآفرینی در گردشگری (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی دانشگاه علامه طباطبائی). پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی دانشگاه علامه طباطبائی. <https://rah.irandoc.ac.ir>

حشمتی فر، لیلا، لیاقتدار، محمدجواد و عابدی، احمد (۱۳۹۹). فراتحلیل همبسته های روان شناختی کارآفرینی ایران. مشاوره شغلی و سازمانی، ۱۳(۱)، ۵۵-۷۰. <https://doi.org/10.48308/jcoc.2021.100600>

حمدی پور، افسانه و سعادت راد، افسانه (۱۳۹۸). مطالعات علم سنجی حوزه کارآفرینی و ترسیم ساختار علمی آن در پایگاه Web of Science طی سال های ۲۰۱۷-۲۰۰۰. دومین کنفرانس بین المللی مدیریت و کسب و کار (ص ۱-۲۰). تبریز: دفتر مرکزی انتشارات بوم سازه. <https://civilica.com/doc/828292>

دستیار، وحید و محمدی، اصغر (۱۳۹۴). سنجش

منابع فارسی که معادل لاتین آن ها در فهرست منابع آمده است

ابراهیمی نژاد، مهدی، سپهرنیا، احمد و عسکری باقرآبادی، محبوبه (۱۳۹۷). شناسایی و اولویت بندی موانع اشتغال معلولان حرکتی در بخش خصوصی از دیدگاه کارآفرینان و معلولان. مطالعات ناتوانی، ۸(۷۹)، ۸-۱. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23.222840.1397.8.0.627>

اکبری، مرتضی، دلبری راغب، فاطمه، ذوالفقاری، عاطفه، کلانی، ابولفضل و رازی، سمیرا (۱۳۹۴). ترسیم نقشه دانش کارآفرینی بر مبنای مقالات علمی و پژوهشی در ایران. مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱۳(۴)، ۱۱۱۳-۱۰۹۱.

انوری، شاپور، عطایی، محمد و طاهرپور کلانتری، حبیب الله (۱۳۹۹). رفتار کارآفرینان مستقل در ایران. مدیریت راهبردی سازمانی، ۲۶(۷۷)، ۱۴۸-۱۲۷. <https://sanad.iau.ir/journal/smr/Article/678634?jid=678634>

باصولی، مهدی، هاشمی، سیدسعید، ایمانی خوشخو، محمدحسین و میرغفوری، سیدحبیب الله (۱۳۹۸). طراحی مدل توسعه کارآفرینی گردشگری فرهنگی با استفاده از روش معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی (مورد مطالعه: شهر یزد). گردشگری و توسعه، ۸(۱۹)، ۱۰۴-۸۳. <https://doi.org/10.22034/JTD.2019.190606.1771>

باقری، افسانه و آبریکی، مهناز (۱۳۹۶). شایستگی های کارآفرینان معلول در ایران، پیامدهای یادگیری و توسعه.

کلایان مقدم، هما، مهارتی، یعقوب، اشرفی، مجید و خوراکیان، علیرضا (۱۳۹۹). شناسایی عوامل بر تشخیص فرصت‌ها برای خلق ارزش اجتماعی در ایران. علوم اجتماعی، ۱۷(۳۵)، ۸۷-۱۴۱. <https://www.doi.org/10.22067/social.2021.29569>

مرادی، مسعود، ایمانی‌پور، نرگس، آراستی، زهرا و محمدکاظمی، رضا (۱۳۹۷). شناسایی ابعاد شکل‌گیری قصد کارآفرینانه در افراد فقیر بر مبنای رویکرد قابلیت‌ها. توسعه کارآفرینی، ۱۱(۴۰)، ۳۶۱-۳۸۰. <https://doi.org/10.22059/jed.2018.68132>

مفتاحی، هادی، وفايي، فرهاد، نمایان، فرشید و ویسه، سیدمهدی (۱۳۹۸). طراحی الگوی پنجره فرصت کارآفرینی با استفاده از روش فراترکیب. توسعه کارآفرینی، ۱۲(۳)، ۴۲۱-۴۴۰.

مکی‌زاده، وحید و عزیززاده، سعاده (۱۴۰۰). واکاوی ابعاد کیفی عملکرد کارآفرینان معلول. توسعه کارآفرینی، ۱۴(۵۱)، ۱۱۹-۱۳۸. <https://doi.org/10.22059/jed.2019.285314.653074>

میرزاحمدی، مجید، حمدی، کریم و نوابخش، مهرداد (۱۳۹۹). طراحی مدل توسعه کارآفرینی افراد معلول و جانباز با رویکرد توانمندسازی. مدیریت کسب‌وکار، ۱۲(۴۷)، ۱۰۴-۱۲۶. <https://civilica.com/doc/1139972>

نورپور، علی، ساکتی، پرویز و طاهرپور کلاتتری، حبیب‌الله (۱۳۹۹). شناسایی عوامل مؤثر بر کارآفرینی اجتماعی در سازمان‌های غیرانتفاعی ایران. پژوهش اجتماعی، ۱۲(۴۸)، ۱۹۷-۱۷۴. https://jsr.riau.ac.ir/article_1906.html

هندیجانی‌فرد، مرتضی و حجازی، سیدرضا (۱۳۹۷). عوامل شناسایی در تصمیم کارآفرینانه اجتماعی در بستر اسلامی. توسعه کارآفرینی، ۱۱(۳)، ۶۰۰-۵۸۱. <https://sid.ir/paper/131319/fa>

وفايي، احمدرضا، چراغعلی، محمودرضا، حسینی، سیدمحمدرضا و مستقیمي، محمدرضا (۱۳۹۹). طراحی الگوی مطلوب برای معلولان جسمی ایران با استفاده از رویکرد کارآفرینی اجتماعی. مطالعات ناتوانی، ۱۰(۱)، ۱۶۳-۱۰. <http://dorl.net/dor/20.1001.2.23222840.1399.10.0.199.8>

توانمندسازی معلولان جسمی (معلولان جسمی حرکتی، احشایی و حسی) در سال ۱۳۹۴ و عوامل مرتبط با آن (مطالعه تحلیلی در استان کهگیلویه و بویراحمد). مجله توان‌بخشی، ۱۹(۴)، ۳۵۴-۳۶۹. <http://dx.doi.org/10.32598/rj.19.4.354>

رستگار، عبدالغنی، پیرزاد، زهرا و دریایی، نعیمه (۱۳۹۸). عوامل بازدارنده و پیش‌برنده در کارآفرینی معلولان. سومین کنفرانس بین‌المللی تحولات نوین در مدیریت. اقتصاد و حسابداری (۱-۱۴)، تهران. <https://civilica.com/doc/949415>

فلاح، محمدرضا (۱۳۹۸). ارائه مدل پارادایمی مفهوم‌سازی کسب‌وکارهای فراگیر اجتماعی با خصوصیات فراترکیب. چشم‌انداز مدیریت بازرگانی، ۱۸(۳۹)، ۱۰۱-۱۲۰. <https://doi.org/10.29252/jbmp.18.39.101>

کارپیشه، لیلا (۱۳۹۸). توسعه گردشگری مبتنی بر کارآفرینی اجتماعی. جغرافیا و روابط انسانی، ۲(۷)، ۴۸۷-۴۷۶. <https://dorl.net/dor/20.1001.476-487.1.26453851.1398.2.3.30.2>

کربلایی اسماعیل، حمیدرضا، مینویی، مهرزاد و حقیقت منفرد، جلال (۱۳۹۹ الف). تبیین ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر نقش دولت برای حمایت از اشتغال و ارتقای کارآفرینی افراد دارای معلولیت کشور. بررسی مسائل اقتصادی ایران، ۷(۱۳)، ۲۷۳-۲۴۷. <https://sid.ir/paper/1042456/fa>

کربلایی اسماعیل، حمیدرضا، مینویی، مهرزاد و حقیقت منفرد، جلال (۱۳۹۹ ب). طراحی مدل اشتغال حمایت‌شده دولتی در راستای توسعه کارآفرینی معلولان کشور. رفاه اجتماعی، ۲۰(۷۹)، ۴۰۷-۳۶۷. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.173.58191.1399.20.79.3.5>

کروبی، مهدی، ضیائی، محمود، محمودزاده، سیدمجتبی و فکری‌زاده، نازنین (۱۴۰۰). الگوی عوامل محیطی توسعه گردشگری معلولان. گردشگری و توسعه، ۱۰(۲۶)، ۳۲-۱۷. <https://doi.org/10.22034/jtd.2020.227721.2021>

کریمی حصار، فرشید، روستایی، علیرضا و مرادی، سعید (۱۳۹۸). بررسی قصد کارآفرینی اجتماعی گردشگری و توسعه، ۹(۲۲)، ۱۸۷-۱۷۳. <https://doi.org/10.22034/JTD.2019.205834.1557>

- H., & Mirghaouri, S. H. (2019). Designing the Cultural Tourism Entrepreneurship Development Model Using Structural Equation Modeling- Partial Least Squares. *Journal of Tourism and Development*, 8(2), 83-104. <https://doi.org/10.22034/jtd.2019.190606.1771> [In Persian].
- Caldwell, K., Harris, S. P., & Renko, M. (2016). Social entrepreneurs with disabilities: Exploring motivational and attitudinal factors. *Canadian Journal of Disability Studies*, 5(1), 211-244. <https://doi.org/10.15353/cjds.v5i1.255>.
- Caldwell, K., Parker Harris, S., & Renko, M. (2019). Inclusive management for social entrepreneurs with intellectual disabilities: "How they act.". *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 33(2), 1-15. <https://doi.org/10.1111/jar.12662>
- Contreras-Barraza, N., Espinosa-Cristia, J. F., Salazar-Sepulveda, G., Vega-Muñoz, A., & Ariza-Montes, A. (2021). A scientometric systematic review of entrepreneurial wellbeing knowledge production. *Frontiers in psychology*, 12, 641465.
- Csillag, S., Gyori, Z., & Svastics, C. (2019). Long and winding road? Barriers and supporting factors as perceived by entrepreneurs with disabilities. *Journal of enterprising communities: People and places in the global economy*, 13(1/2), 42-63. <https://doi.org/10.1108/JEC-11-2018-0097>
- Dastyar, V., & Mohammadi, A. (2019). Investigating the Empowerment of the Physically-Handicapped People and Its Related Factors: A Cross-Sectional, Analytical Study in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province in 2015. *jrehab* 2019, 19(4), 354-369. <https://doi.org/10.32598/rj.19.4.354> [In Persian].
- وکیل‌الرعیاء، یونس و اقوامی، فرشاد (۱۳۹۸). تحلیل اثربخشی عوامل مؤثر بر اشتغال و راه‌اندازی کسب‌وکار معلولان. مدیریت توسعه و تحول، ۱۱(۳۹)، ۵۱-۶۰. <https://sanad.iau.ir/journal/jdem/Article/670266?jid=670266>
- Akbari, M., Delbari Ragheb, F., Zolfaghari, A., Kalanaki, A., & Razi, S. (2016). Designing Knowledge Map of Entrepreneurship in Iran based on Iran's Persian Scientific Researches. *Organizational Culture Management*, 13(4), 1091-1112. <https://doi.org/10.22059/JOMC.2016.55429> [In Persian].
- Anvari, S., Ataee, A. A., & TaherpurKalantary, H. (2020). Designing and Determining the Validity and Reliability of a Typology of Teacher Support Strategy Tool in Sport Management. *Strategic Management Researches*, 26(77), 20. 1001.1.22285067.1399.26.77.5.1 [In Persian].
- Babaei Fishani, M. R., & Abbasi, E. (2020). Social entrepreneurship, A new approach in business. *International Journal of Resistive Economics*, 8(1), 15-30. https://www.oajre.ir/article_125029.html
- Bagheri, A., & Abbariki, M. (2017). Competencies of disabled entrepreneurs in Iran: implications for learning and development. *Disability & Society*, 32(1), 69-92. <https://doi.org/10.1080/09687599.2016.1268524> [In Persian]
- Bagheri, A., Taghavi Maryam Abadi, F. & Arasti, Z. (2015). Identifying entrepreneurial competencies focusing on entrepreneurs with physical and mobility disabilities. *Entrepreneurship Development*, 8(3), 473-492. <https://doi.org/10.22059/JED.2015.57646> [In Persian].
- Basouli, M., Hashemi, S., Imani Khoshkhoo, M.

منابع

- García-Jurado, A., Pérez-Barea, J. J., & Nova, R. J. (2021). A new approach to social entrepreneurship: A systematic review and meta-analysis. *Sustainability*, 13(5), 2754. <https://doi.org/10.3390/su13052754>
- Grilo, R., & Moreira, A. C. (2022). The social as the heart of social innovation and social entrepreneurship: An emerging area or an old crossroads? *International Journal of Innovation Studies*, 6(2), 53-66. <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2022.03.001>
- Hafiar, H., Subekti, P., Setianti, Y., & Asiah, N. (2021). Mapping of Research Publications Concerning Disabilities and Entrepreneurs as Scientific Communication Activities. Nyimak: *Journal of Communication*, 5(1), 117-133. <https://doi.org/10.31000/nyimak.v5i1.3664>
- Hamdipour, A., & SaadatiRad, A. (2017). Sscientometric study of scientific productions in the field of entrepreneurship and drawing its scientific structure in the Web of Science database during the years 2000-2017. The second international conference on management and business, Tabriz, <https://civilica.com/doc/828292>[In Persian].
- Happ, E., & Bolla, V. (2022). A Theoretical Model for the Implementation of Social Sustainability in the Synthesis of Tourism, Disability Studies. Special-Needs Education. *Sustainability*, 14(3), 1700. <https://doi.org/10.3390/su14031700>
- Heshmatifar, L., Liahatdar, M. J., & Abedi, A. (2021). A Meta-Analysis of Entrepreneurial Psychological Correlations in Iran. *Journal of Occupational and Organizationa*, 37(8), 761-779. <https://doi.org/10.48308/JCOC.2021.100600>[Inpersian].
- Hendijani Fard, M., & Hejazi, S. R. (2018). Identifying factors influencing social
- Dhar, S., Farzana, T., & Abedin, S. S. I. (2022). Pushed or pulled into entrepreneurship? Motivations behind entrepreneurial entry for Women with disabilities in Bangladesh. *JWEE*, (3-4), 103-125
- Day, J., & Mody, M. (2017). Social entrepreneurship typologies and tourism: Conceptual frameworks. *Social entrepreneurship and tourism: Philosophy and practice*, 57-80. https://doi.org/10.1007/978-3-319-46518-0_4
- Erwin, E., Brotherson, M. J., & Summers, J. A. (2011). Understanding Qualitative Metasynthesis- Issues and Opportunities in Early Childhood Intervention Research. *Journal of Early Intrvention*, 3(33)3, 186-200. <https://doi.org/10.1177/1053815111425493>
- Ebrahimi, M., Sepehrnia, A., & Askari Baqerabadi, M. (2018). Identifying and Prioritizing the Barriers to Employment of motional disabled People in the Private Sector from the Perspective of Entrepreneurs and disabled People with the ANP Approach, *MEJDS*, 8, 79-79. <http://jdisabilstud.org/article-1-900-fa.html> [In Persian]
- Fallah, M.(2018). Presenting a Paradigmatic Model of Conceptualizing Social Inclusive Businesses with a Meta-Synthesis Approach. *Journal of Business Management Perspective*, 18(39), <https://doi.org/10.29252/jbmp.18.39.101> [In Persian].
- Escribano, J. J. G., & Jiménez, A. M. (2019). Training And Entrepreneurship In People With Disabilities 1. *Journal of entrepreneurship education*, 22, 1-6. <https://doi.org/10.1002/jsc.2513>
- Foo, M. D., Vissa, B., & Wu, B. (2020). Entrepreneurship in emerging economies. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 14(3), 289-301. <https://doi.org/10.1002/sej.1363>

- Karoubi, M., Ziaee, D. M., Mahmoudzadeh, S. M., & Fekrizad, N. (2021). Model of Environmental Factors of Accessible Tourism Development for People with Physical Disabilities (Case:Tehran). *Journal of Tourism and Development*, 10(1), 17-32. <https://doi.org/10.22034/jtd.2020.227721.2021> [In Persian].
- Karpisheh, L. (2019). Tourism-Based Social Entrepreneurship Development. *Geography and Human Relationships*, 2(3), 476-487. 20.1001.1.26453851.1398.2.3.30.2 [In Persian].
- Klangboonkrong, T., & Baines, N. (2022). Disability entrepreneurship research: Critical reflection through the lens of individual-opportunity nexus. *Strategic Change*, 31(4), 427-445. <https://doi.org/10.1002/jsc.2513>
- Martin, B. C., & Honig, B. (2020). Inclusive Management Research: Persons with Disabilities and Self-Employment Activity as an Exemplar. *Journal of Business Ethics*, 166(3), 553-575. <https://doi.org/10.1007/s10551-019-04122-x>
- Makizadeh, V., & Azizzadeh, S. (2021). Analyzing the qualitative dimensions of the performance of disabled entrepreneurs. *Journal of Entrepreneurship Development*, 14(1), 119-138. <https://doi.org/10.22059/jed.2021.318359.653591> [In Persian].
- Meftahi, H., Vafae, F., Namamian, F., & Vaise, S. (2019). Designing a Comprehensive Model of Entrepreneurial Opportunity Window In the supply chain using meta-synthesis method. *Journal of Entrepreneurship Development*, 12(3), 421-440 <https://doi.org/10.22059/jed.2019.285314.653074> [In Persian].
- Mirzamohammadi, M., Hamdi, K., Navabakhsh, M. (2020). Designing an entrepreneurship entrepreneurial intentions in an Islamic context. *Journal of Entrepreneurship Development*, 11(3), 581-600. <https://doi.org/10.22059/jed.2018.260266.652633> [In Persian]
- Hernandez, M., & Perez, C. (2019). Psychological characteristics analysis that define a disabled entrepreneur. *Suma de Negocios*, 10(22), 9-18. <https://doi.org/10.14349/SUMNEG/2019.V10.N22.A2>
- Hsieh, Y. C., Molina, V. M. J., & Weng, J. (2019). The road to entrepreneurship with impairments:A challenges-adaptive mechanisms-results model for disabled entrepreneurs. *International Small Business Journal*, 37(8), 761-779. <https://doi.org/10.1002/sej.1363>
- Kalalian Moghadam, H., Maharti, Y., Ashrafi, M., & Khorakian, A. (2020). Identifying Effective Factors on the Recognition of Opportunities for Creating Social Value in Iran: Glaserian Grounded Theory. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 17(1), 141-87. <https://doi.org/10.22067/social.2021.29569> [In Persian].
- Karbalaei Esmail, H. R., Minoori, M., & Hagheghat Monfad, J. (2020a). Explain the dimensions and components affecting the role of government to support employment and promote entrepreneurship of people with disabilities in Iran. *Journal of Iranian Economic Issues*, 7(1), 247-273. <https://doi.org/10.30465/ce.2020.5957> [In Persian]
- Karimi Hesari, F., Rousta, A., & Moradi, S. (2020). An Assessment of Social Entrepreneurial Intention of Students in the Tourism Industry: A Focus on the Educational Role of Universities. *Journal of Tourism and Development*, 9(1), 173-187. <https://doi.org/10.22034/jtd.2019.205834.1857> [In Persian].

- Journal Social Entrepreneurship Theory and Practice*, 1(1), 1-11. <https://doi.org/10.31098/jsetp.v1i1.647>
- Norpour, A., Sakti, P., & Taherpour, H. (2020). Identification and ranking of factors affecting social entrepreneurship (in Iranian non-profit organizations). *Journal of Social Research*, 12(48), 174-197. https://jsr.riau.ac.ir/article_1906.html [In Persian].
- Norstedt, M., & Germundsson, P. (2023). Motives for entrepreneurship and establishing one's own business among people with disabilities: Findings from a scoping review. *Disability & Society*, 38(2), 247-266. <https://doi.org/10.1080/09687599.2021.1919504>
- Ortiz García, P., & Olaz Capitán, Á. J. (2021). Entrepreneurship for people with disabilities: from skills to social value. *Frontiers in Psychology*, 12, 699833. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.699833>
- Rastear, A., Pirzad, Z., & Daryaie, N. (2018). Identifying the inhibiting and promoting factors in the entrepreneurship of the disabled. *3rd International Conference on Modern Development in Management, Economics and Accounting*, <https://civilica.com/doc/949415> [In Persian].
- Renko, M., Harris, S. P., & Caldwell, K. (2016). Entrepreneurial entry by people with disabilities. *International Business Journal*, 34(5), 555-578. <https://doi.org/10.1177/0266242615579112>
- Roy, R., & Das, N. (2019). A critical comparison of factors affecting science and technology students' entrepreneurial intention: A tale of two genders. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 20, 49-77. <https://doi.org/10.1007/s10775-019-09393-4>
- development model for people with disabilities and veterans with an empowerment approach. *Journal of Business Management*, (47), 104-126. <https://doi.org/20.1001.1.22520104.1399.12.47.6.5> [In Persian].
- Millan Jimenez, A., & García Escribano, J. J. (2019). Entrepreneurship in people with disabilities. Cultural and social aspects. *Suma de Negocios*, 10(22), 27-34. <https://doi.org/10.14349/sumneg/2019.V10.N22.A4>
- Miller, D., & Le Breton-Miller, I. (2017). Underdog entrepreneurs: A model of challenge-based entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 41(1), 7-17. <https://doi.org/10.1111/etap.12253>
- Mitra, J., & Brg, S. H. (2018). Entrepreneurship education and learning systems: Developing a holistic approach to entrepreneurial universities and their ecosystems. *European Journal of Education*, 1(2), 29-48. <https://doi.org/10.26417/ejed.v1i2.p29-48>
- Moradi, M., Imanipour, N., Arasti, Z., & Mohammadkazemi, R. (2018). Identification of different dimensions of entrepreneurial intention in poor people based on the capabilities approach. *Journal of Entrepreneurship Development*, 11(2), 361-380. <https://doi.org/10.22059/jed.2018.68132> [In Persian].
- Mota, I., Marques, C., & Sacramento, O. (2020). Handicaps and new opportunity businesses: what do we (not) know about disabled entrepreneurs? *Journal of Enterprising Communities. People and Places in the Global Economy*, 14(3), 321-347. <https://doi.org/10.1108/JEC-12-2019-0120>
- Mulyaningsih, H. D. (2021). Social Entrepreneurship Model Based on Quadruple Helix Collaboration: Economic Empowerment in Disabilities Community.

- <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3525681>
- Tisma, S., Malekovic, S., Jelincic, D. A., Skrtic, M., & Keser, I. (2022). From Science to Policy: How to Support Social Entrepreneurship in Croatia. *Journal JRFM*, 15(1), 23. <https://doi.org/10.3390/jrfm15010023>
- Vafaei, A., Cheraghali, M. R., Hosseini, S. M. R., Mostagimi, M. R. (2020). Designing an Entrepreneurial Desirable Pattern for Individuals With Physical Disabilities Using an Entrepreneurial Outlook. *MEJDS* 2020, 10, 163-163. <http://jdisabilstud.org/article-1-2029-fa.html> [In Persian].
- Vakil Alroaia, Y., & Aghvami, F. (2020). Analysis of the Effectiveness Factors Influencing the Disabilities and Employment. *Journal of Development & Evolution Mngement*, 39(11), 51-60. <https://sanad.iau.ir/journal/jdem/Article/670266?jid=670266> [In Persian].
- Widoyoko, S. E. P., Setiawan, B., Sholeh, K., & Shina, M. I. (2018). Model of Entrepreneurship for People with Disabilities. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 54, p. 06008). EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20185406008>
- Saebi, T., Foss, N. J., & Linder, S. (2019). Social Entrepreneurship Research: Past Achievements and Future Promises. *Journal of Management*, 45(1), 70-95. <https://doi.org/10.1177/0149206318793196>
- Sarker, D. (2020). Discrimination against people with disabilities in accessing microfinance. *Alter*, 14(4), 318-328. <https://doi.org/10.1016/j.alter.2020.06.005>
- Tajzadeh, A., Zarham, H., & Esfandiari, K. (2021). Factors affecting the willingness to be an entrepreneur in tourism (Case study: Master's students in Tourism Management of Allameh Tabataba'i University). M. Sc. Thesis. [In Persian].
- Tam, H. L., Asamoah, E., & Chan, A. Y. F. (2021). Developing Social Entrepreneurship as an Intervention to Enhance Disadvantaged Young People's Sense of Self-Worth and Career Competence in Hong Kong. *Applied Research Quality Life*, 16, 2497-2526. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-09917-7>
- Terziev, V., Bencheva, N., Stoeva, T., & Georgiev, M. (2020). Developing Social Entrepreneurship in the EU: A Cross-Country Analysis. *IJASOS-International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 6, 37-44.